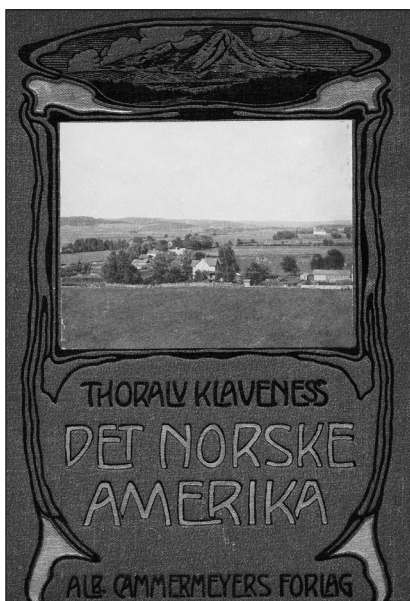

Det norske Amerika – sett i samtiden

Michael 2012; 9: 401–4.

Klaveness, Thor Alv
Det norske Amerika
Blant udvandrede Nordmænd.
Kristiania: Alb. Cammermeyers forlag,
1904. 263 s. Bilag.

For over 100 år siden foretok journalisten og forfatteren Thor Alv Klaveness (1866–1937) en reise fra øst- til vestkysten av USA. Hensikten var å studere de utvandrede nordmenns skjebne. Boken er utgitt i 1904, 79 år etter den første store gruppeutvandringen fra Norge med skipet «Restauration» i 1825 (1).

Vi diskuterer i dag fortsatt ut- og innvandring. Kanskje vi kan lære noe av våre egne landsmenns liv? Mange hevder at nordmenns emigrasjon til USA «det var

noe annet det». Jeg er ikke så sikker.

Forfatteren Thor Alv Klaveness var redaktør av venstreavisen «Vestfold». Han skrev dikt og skuespill, og utga også en indianerbok, *Blandt rødhudene* (1885). *Det norske Amerika* er uvitenskapelig, men det er en journalists livlige beskrivelse av nordmenns tilværelse i Amerika i 1904. (Han bruker ordet «Amerika», ikke «USA» som først senere ble vanlig i norske tekster om Amerikas forente stater).

Klaveness forteller først om møtet med New York, hvor travelheten var dominerende, «Hurry up». «Forretningsvanviddet var satt i system». Deret-

ter gir han en omfattende beskrivelse av møtet med bøndene på de store slettene. Tilslutt diskuterer han byliv, økonomi og kultur, inklusive skoler, transport, jernbaner m.v.. Boken har et rikt bildemateriale.

De fleste nordmenn som reiste, var det vi i dag kaller arbeidsinnvandrere. Nordmenn på landsbygda i Norge var den gang ofte fattige. De små brukene kunne ikke livnære de store barneflokkene. Det var neppe flyktninger i moderne forstand blant dem som emigrerte, selv om noen reiste fordi de ønsket religionsfrihet. Noen få var nok eventyrere, som gullgraverne.

Det som interesserer leger i dag er, kanskje helst hans beskrivelse av de psykiatriske sykehusene han besøkte, og dessuten filosofien omkring det å være ung utvandrer på de store slettene, på prærien. «Den store endeløse ensformighet virker sterkere på en nordboes sind end nogen uerfaren kan fatte. End ikke selve præriens fladhet kan en nordbo forestille seg.»

I Minnesota forteller han, var det tre «sindsygeasyler». Klaveness mener at den præriens «tunge, døvende tryk» har «tæret hva den harde kamp for tilværelsen ikke har røvet». Han mener dette har skylden for at nordmenns utgjorde «den største procent i flere af staternes sindsygeasyler».

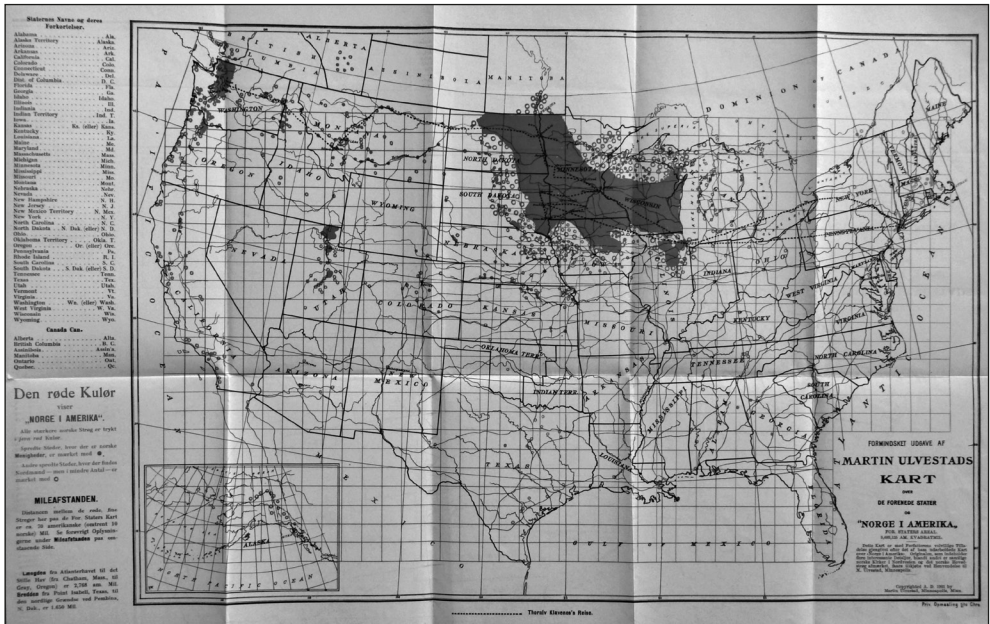
Klaveness besøkte et asyl som han ikke navngir. Det hadde 1300 pasienter. Av disse ble det sagt at 60 prosent var skandinaver og av disse igjen 40 prosent nordmenn. Han mener til tross for dette at «vore landsmenn i Amerika ikke er «en race på retur». Nei, «tvertimod.». «De eldre innvanderne sitter nå trygt i sine gode hjem på prærien eller i sine gode forretninger i byene. Og de yngre innvanderne har venner eller slektninger å støtte seg til.»

Klaveness reiste med tog tvers over USA. Han beskriver de små byene som vokste opp rundt jernbanestasjonene. Prærien gjorde inntrykk på ham, med snøstormer om vinteren og gresshoppesvermer som kunne ødelegge avlingene om sommeren. Præriebrannene mente han kunne være hevn fra indianerne.

I 1904 skal det ha vært en og en halv million innbyggere «af norsk byrd» i USA. Han er imponert over de store pengesummene som sendes hjem (til Norge), et år «minst 15 millioner kroner».

Språket kunne være en utfordring. «Mange af de ældste har ikke lært seg engelsk». «Jeg var for gammel da jeg udvandrede». Språkvanskene kunne føre til kløft mellom barn og foreldre. Barna ble flinkere i engelsk og dermed litt flau over sine foreldres manglende språkferdigheter.

Ørnulv Ødegaards (1901–1966) avhandling (2) fra 1932 verifiserer Klaveness' beskrivelse av tre store asyl i Minnesota. Ødegaard gikk igjennom et utvalg av journalene til alle norskfødte pasienter ved Rochester State Hospital fra 1889 til 1928 og sammenliknet dem med de andre pasientene

Som bilag til Klaveness' bok følger «Martin Ulvestads kart». Martin (Ole Johannes Martinus) Ulvestad (1865–1942) fra Volda hadde utvandret som 23-åring i 1888. Han utdannet seg til boktrykker og virket i tillegg som ordbokforfatter, amatørhistoriker og publisist, mest kjent for bøkene Nordmændene i Amerika som han ga ut i Minneapolis i 1907 og 1913. Kartet har røde felter der den norske befolkningen er tettest, mens prikker og ringer viser hvordan nordmennene er spredt over det hele. I Midt-Vesten og rundt Seattle er det særlig mange. En prikkete linje angir Klaveness' reiserute.

på sykehuset. Han undersøkte også journalene til pasientene på Gaustad sykehus i den samme perioden. Ødegaard finner øket forekomst av schizofreni blant de norskfødte i USA, men omtrent samme forekomst av depresjoner. Han diskuterer muligheten for at en del av dem som emigrerte hadde en «schizoid» personlighet på forhånd.

Ødegaards lange innledning er interessant. Han gjennomgår det som tidligere er skrevet om psykiske lidelser hos innvandrere til Amerika. Ved Ellis Island fantes det for øvrig leger som skulle passe på at tydelig psykiatriske pasienter ikke fikk innpass.

Klaveness' beskrivelse av Amerika er kanskje litt «tabloid». Han beskriver det verste og det beste ved innvandringen. Han er stolt av alle de norske avisene, gjengir bilder av norske redaktører og fremgangsrike direktører. Han har også bilder av seks leger, født i Norge, men bare to av dem gjenfinnes i *Norges leger*. De har muligens eksamen fra Amerika.

Klaveness' bok beskriver forhold som man finner hos innvandrere i Norge i dag. De eldre har språkproblemer. De arbeider hardt og sender penger hjem. Vi har nok flere flyktninger blant innvandrerne idag, og de er annerledes. Men kvekerne som reiste med «Restauration», kjente godt til «religionstvangen» i Norge på den tiden. De psykiatriske problemene blant våre innvandrere i dag er antagelig større enn tidligere, på grunn av de mange flyktningenes traumatiske bakgrunn og uønskede innvandring.

Litteratur

1. Lovold OS. *Det løfterike landet*. Universitetsforlaget AS, Oslo 1997.
2. Ødegaard Ø. Emigration and insanity. *Acta psychiatrica et neurologica*, suppl IV, Copenhagen 1932.

Ingegerd Frøyshov Larsen
Sofies gate 5
0170 Oslo
ifro-lar@online.no